

Det går inte längre att lita på USA – 3,5 procent av bnp på försvaret kommer inte räcka

Dagens Nyheter den 27 februari 2025

KOLUMN. USA:s bilaterala förhandlingar med Ryssland om ett slut på kriget i Ukraina har fått många att dra paralleller till Münchenöverenskommelsen 1938. Då offerades Tjeckoslovakien av Storbritannien och Frankrike i ett försök att undvika krig med Hitlertyskland. Tyvärr går det inte att utesluta en utveckling som mer påminner om Molotov-Ribbentrop-pakten 1939 där Polen delades mellan Tyskland och Sovjetunionen samt det senare landet gavs fria händer i Baltikum och Finland.

Det finns en lång tradition av amerikansk isolationism i förhållande till Europa: från självständigheten fram till första världskriget och under mellankrigstiden. Men Trumpadministrationens politik med utspel om Grönland och om kontroll av ukrainska mineraltillgångar samt fördömanden av europeisk demokrati är något helt annat.

Många hoppas att det främst är en chockterapi för att få Europa att ta ett större ansvar för sin säkerhet. Det är önsketänkande. USA har i dag en politisk ledning med en aggressiv inställning till omvärlden och som inte delar vår syn på moralisk anständighet, demokrati och nationsgränsers okränkbarhet.

Finansminister Elisabeth Svantesson uttryckte häromdagen att vi inte längre kan lita på att USA står fast vid Natos artikel 5 om ömsesidiga försvarsgarantier, men backade senare. Fast hon sade förstås precis som det är. Därför måste Sverige och övriga Europa ha beredskap för att USA överger sina åtaganden.

Europas försvarssatsningar måste öka kraftigt. Om man ser till behoven för Sverige – luftförsvar, kryssningsmissiler, raketartilleri, drönarkapacitet och resurser för telekrigföring – lär det krävas ännu mer än den ökning från planerade 2,6 procent av bnp till de 3,5 procent som nu börjat diskuteras.

En rad frågor aktualiseras:

- En snabb upprustning innebär att en del resurser kommer att användas mindre effektivt. Men det är riskabelt med långsamma, mer kostnadseffektiva, satsningar som ger ökad försvarsförmåga först på 2030-talet.
- Det skulle vara dyrt för Europa att för säkerhets skull förbereda alternativa system som kan aktiveras ifall USA drar sig ur sina Nato-förpliktelser, men det bör ändå ske eftersom konsekvenserna annars kan bli katastrofala.
- Elefanten i rummet är det amerikanska kärnvapenparaplyet. Det har alltid funnits tvivel om USA vid ett kärnvapenangrepp mot Europa verkligen skulle svara. Med Trumps America-first-princip är svaret

nästan givet. Det reser frågor som få vill ställa och ännu färre vill besvara: Bör Europa öka sin kärnvapenkapacitet? Bör Sverige starta ett eget kärnvapenprogram?

Hur ska ökade svenska försvarssatsningar betalas? En vedertagen finanspolitisk princip är att permanenta utgiftsökningar, som det lär vara fråga om här, inte bör lånefinansieras eftersom det kan lägga en stor börda på framtida generationer.

En möjlighet är att använda det så kallade reformutrymmet. Det uppkommer varje år därför att skatteintäkterna ökar automatiskt när bnp växer samtidigt som de offentliga utgifterna, utan nya aktiva beslut, inte stiger i samma takt därför att de ligger fast i kronor eller indexeras upp endast långsamt. Men redan en ökning av försvarsanslagen till 3,5 procent av bnp skulle in-teckna ett par års reformutrymme (50–60 miljarder kronor) om finansieringen helt sker på detta sätt. Det skulle innebära en smärtsam real minskning av andra offentliga utgifter.

Skatternas andel av bnp har sedan år 2000 sjunkit från 50 till nu cirka 41 procent av bnp. En viss höjning borde vara möjlig. Men den bör inte ske på ett samhällsekonomiskt ineffektivt sätt. En beredskapsskatt på höga arbetsinkomster är en dålig idé eftersom den på sikt sannolikt bara ger små eller inga ökade skatteintäkter. Jag har i stället argumenterat för att en höjd fastighetsskatt ska öronmärkas till försvarsutgifter – som en försäkringspremie för ägarna – eftersom en mer värdefull bostad betyder en större risk för ekonomisk förlust om vi inte kan skydda oss mot krig. Att höja andra kapitalinkomstskatter är också en möjlighet.

Ett argument för viss lånefinansiering är att hushållen gått igenom en period med stora reallönefall. Det kan motivera att utgiftsminskningar och skattehöjningar fasis in gradvis. Min slutsats är därför att en pragmatisk finansieringsstrategi bör kombinera utgiftsneddragningar, skattehöjningar och lånefinansiering. Kanske kunde varje finansieringskälla svara för en tredjedel av det ökade finansieringsbehovet.

På europeisk nivå talar hög offentlig skuldsättning i många länder emot lånefinansiering.

Men skattehöjningar och utgiftsminskningar riskerar efter de senaste årens köpkraftsminskningar för hushållen att öka stödet för Putinvänliga ytterkantpartier. Det kan trots allt motivera lånefinansiering, särskilt som det europeiska stödet till Ukraina också behöver ökas.

Om låneräntorna för högt skuldsatta länder ska hållas nere, kan upplåningen behöva ske gemensamt. Det bästa behöver då inte vara att agera inom EU:s ram. En försvarsfond utanför EU-systemet skulle ha fördelarna att kunna inkludera både Norge (med god offentlig ekonomi) och Storbritannien (med dålig sådan men med militär potential) samt exkludera till exempel Ungern och Slovakien som annars kan obstruera. Sverige bör vara öppet för sådana lösningar.

Lars Calmfors